

Ženská homosexualita, erotický vztah mezi dvěma ženami je téma, kterým se lidé zabývají snad už od nepaměti. Svědčí o tom na příklad milostné básně slavné starořecké básnířky Sapphó, která žila v 6. století před našim letopočtem na ostrově Lesbos. Do češtiny přeložil její verše Ferdinand Stiebitz a já bych vám teď chtěla přečíst aspoň jednu sloku:

Růžokvětá Gondylo, předstup čile,
ve svém plášti bělostném jako mléko.
Kol tvé krásné postavy poletuje zase bůh touhy.

Tvrdím sice, že toto téma zaměstnává lidstvo od jakživa, ale někdo může namítnout, že také existují názory, přesněji řečeno hlavně v minulosti existovaly názory, že ženská homosexualita vůbec neexistuje. Souvisí to s tím, že postoj společnosti k ženské homosexualitě byl a stále ještě je velmi rozdílný. Byly a jsou společnosti, které se staví k homosexualitě - jak mužské tak i ženské - indiferentně až pozitivně a jiné, jejichž negativní postoj jde tak daleko, že existenci ženské homosexuality zcela popírají.

Ve středověku byl homoerotický a homosexuální vztah zakázán. Jak v křesťanství, tak i v židovství a v islámu je homosexualita považována za hřích, který je hoden trestu. Zajímavé je, že na rozdíl od toho byla mateřská a sesterská láska, to znamená láska bez sexuality, nejen povolena, naopak vysoce ceněna. V básních Sapphó se všechny tyto druhy lásky prolínají. Opěvuje u mladé dívky její nádherné tělo a současně jí i dává mateřské rady.

Zajisté v souvislosti se stávajícím patriarchátem jde jak v talmudu, tak i v koránu a i v bibli především o mužskou homosexualitu, protože ženy jako samostatná individua hrají v těchto spisech podřadnou roli. Tato náboženství jsou v jejich původní formě zcela nekompromisní. Nutno ale dodat, že řada církví v posledních letech svůj postoj mění a některé dokonce povolují u homosexuálů a homosexuálek církevní sňatek.

Nicméně ani dnes není situace jednoduchá. Jak víte, v některých zemích je i dnes homosexualita jak mužská tak i ženská předmětem perzekuce. Proč vlastně? To je velmi důležitá otázka, ke které se chci později vrátit.

Úvodem bych vám chtěla krátce vyprávět něco ze současnosti.

Nedávno mi jedna přítelkyně vyprávěla, že se svého dospělého syna zeptala, jestli zná nějaký pár, dva jedince, kteří spolu žijí již delší čas a jejichž vztah je stále ještě spokojený a láskyplný. On řekl bez dlouhého rozmýšlení: "Ano, Julia a Gerda."

Julia je jeho 36-letá sestřenice, která je homosexuální a Gerda je její partnerka. Obě jsou Němky, ale žijí již dlouho v Holandsku, protože tamnější společnost je vůči homosexualitě benevolentnější než německá. Obě pracují v nemocnici, Julia jako ošetřovatelka a Gerda je sociální pracovnící. Před několika lety se vzaly a mají dva syny, 6ti-letého Morice a ročního Jana. Děti navzájem adoptovaly. Semeno pro obě děti jim dal spřátelený homosexuál, se kterým předem uzavřely smlouvu, že nebudou mít vůči němu žádné, ani finanční požadavky. Tento přítel je často navštěvuje a Moric ví, že on je jeho otec. Často také s Moricem sám něco podniká a bere ho ke svým rodičům. Zdá se, že jsou všichni spokojeni. Já Julii a Gerdu neznám, ale znám svou přítelkyni již mnoho let a ona říká, že jsou obě velmi inteligentní, svědomité, vyrovnané a milé ženy. Podle ní má Moric dvě matky, jednoho otce a troje prarodiče, ty od Julie, od Gerdy a od otce.

Při zamyšlení nad tímto případem, by se tedy dalo říct, že ženská homosexualita, je jedna z možných sexuálních orientací.

To znamená, že v rámci normálního psychosexuálního vývoje se některá žena stane heterosexuální a volí muže jako objekt svých erotických a sexuálních přání a jiná se stane homosexuální, to znamená, že předmětem jejích erotických a sexuálních přání je žena.

Věc se ale komplikuje, protože z praxe víme, že existuje ještě třetí možnost - a sice bisexualita. Víme, že totiž nemalý počet žen za svého života, někdy ale i současně, miluje muže i ženu. Znamenalo by to tedy, že vlastně existují v rámci normality tři možné sexuální orientace: heterosexuality, homosexualita a bisexualita.

Opačný názor, který ještě donedávna striktně zastávaly církve, říká, že homosexualita neodpovídá normám lidské společnosti. Z hlediska náboženství je to hřích, z lékařského hlediska určitá anomálie, eventuelně psychická nemoc nebo porucha. V nedávné minulosti byla homosexualita, tedy i ženská homosexualita, mnohými lékaři a i psychoanalytiky řazena do skupiny sexuálních perverzí.

Vedle předešlé otázky "Proč je homosexualita v některých společenských systémech zakazovaná?" vyvstávají tedy další dvě důležité otázky:

1/

Je homosexuální orientace vrozená a nebo způsobená vnějšími vlivy, kterým byla daná žena respektive dívka v životě vystavena, ať už na vědomé nebo nevědomé úrovni?

2/

Zda je homosexualita jednou z možných normálních sexuálních orientací a nebo se jedná o patologickou úchylku?

Odpovědi na tyto zásadní otázky jsou velmi různé. Dá se říct, že se pohybují mezi dvěma póly. Na jedné straně to znamená, že homosexualita je vrozená jedna z forem normální sexuální orientace a na druhé straně, že je to duševní porucha vzniklá na základě patologického vývoje. Zastánci všech těchto vzájemně si odporujících teorií přinášejí mnoho argumentů, které zní samy o sobě velmi přesvědčivě, ale nakonec je těžké říct, kdo má pravdu.

Nezávile na tom, jak velký podíl mají na vytváření sexuální orientace genetické faktory, je dnes všeobecně uznávaný velký význam vnějších vlivů na vytváření identity, vývoj psychiky a i sexuální orientace každého jedince.

Jaké stanovisko k ženské homosexualitě zastává psychoanalýza?

Od chvíle, kdy se psychoanalytici začali zabývat otázkami psychosexuálního vývoje člověka, bylo i téma homosexuality a i ženské homosexuality předmětem jejich zájmu. Vliv na to měla zajisté i skutečnost, že Freud byl přesvědčen o původní vrozené bisexualitě člověka.

V předchozím referátu popsala paní Mgr. Melzerová současné psychoanalytické teorie o psychosexuálním vývoji ženy. Je jasné, že pohled na ženskou homosexualitu úzce souvisel se stávajícími představami o psychosexuálním vývoji v dané době. A stejně, jak se tyto teorie vyvíjely, měnily se i názory psychoanalytiků na ženskou homosexualitu. Podle původních psychoanalytických teorií je pramenem všeho poznání ve světě, tedy i ženské osobnosti, mužský princip. Podle těchto teorií je přirozenost ženy ne primárně ženská, ale bisexuální, ve které to ženské jako zbytek zůstane, poté co se toho mužského musí vzdát. Konkrétně to na příklad znamená, že pokud byla uznávaná teorie o primátu penisu a méněcennosti ženy, protože falus nemá, byla považována ženská homosexualita za jeden z možných pokusů vyrovnat se s tímto problémem.

V roce 1920 popsal Freud ve své práci "O patogenezi jednoho případu ženské homosexuality" léčení jedné homosexuální pacientky. I zde se projevuje jeho přesvědčení, že sexuální pud homosexuálního jedince - muže nebo ženy - je stejný jako u jedince heterosexuálního, rozdíl je jen ve volbě objektu. S tím také souviselo, že Freud sám nezastával patologizující stanovisko vůči homosexualitě. V této práci píše (s.S. XII, 210) :
"Musíme si říci, že i normální sexualita se zakládá na omezení volby objektu. Obecně vzato není akce, jejímž cílem je přeměnit plně rozvinutého homosexuála v heterosexuála, o mnoho nadějnější než snaha opačná, jenomže o tu se z dobrých praktických důvodů nikdy nepokoušíme."

Přesto považovala většina psychoanalytiků terapii za úspěšnou, když se homosexuální pacientka stala heterosexuální.

A dodnes vychází většina stávajících psychoanalytických hypotéz z principu normality zralého heterosexuálního vývojového stupně a heterosexuální volby objektu.

V roce 1932 formulovala Helene Deutsch ve své práci o ženské homosexualitě hypotézu, že homosexuální žena je mužsky identifikovaná a má smrtelnou nenávist vůči své matce. Tuto nenávist vůči matce obsahuje podle ní, i když skrytě, každý lesbický vztah. Tento názor zastávala i řada pozdějších autorů - mezi nimi Joyce Mc Dougall a Charles W. Socarides. Jiní, na příklad Elisabeth Moberly, zastávali názor, že lesbická láska je pokus o znovuoobnovení vztahu mezi matkou a dcerou, který v minulosti náhle ztroskotal.

Řada psychoanalytiků se snažila na základě terapií, které s homosexuálními pacientkami prováděli, formulovat teoreticko-klinické představy o vzniku ženské homosexuality. Nedostatkem těchto psychoanalytických hypotéz je, že byly tvořeny na základě zkušeností s velmi malým počtem pacientek. Problém spočívá také v tom, že tyto ženy, respektive pacientky, až na jejich homosexuální volbu partnerky, se od sebe navzájem velmi lišily. O všech se sice dá říct, že byly homosexuální, ale psychická struktura jejich osobnosti byla velmi rozdílná a stejně tak i jejich životní situace byly zcela různé. Důležité také je, že tyto ženy vyhledávaly léčení pro různé duševní nebo tělesné obtíže ale ne kvůli homosexualitě. A když byla homosexualita přece jen předmětem jejich problémů, tak šlo o konflikty se společností, nebo s rodiči a někdy i s vlastními morálními představami, respektive ideály vlastního ega. Sexuální orientace jako taková nebyla předmětem pochybností.

Zatím co byla debata o ženském sexuálním vývoji a ženské homosexualitě z počátku, to znamená ve 20-tých a 30-tých letech minulého století, vedena převážně jen mezi psychoanalytiky, v 60-tých a 70-tých letech se pak zapojily do diskuze v rámci ženského feministického hnutí také socioložky a feministky. Tato skutečnost přinesla sebou nejen nové pracovní hypotézy, ale i nové metody vědeckého výzkumu při získávání materiálu na větších skupinách a také mimo oblast pacientek.

Především ve feministicky orientovaných pracích se prolínají představy o sexuálním vývoji ženy jako takovém se zdůvodňováním, dalo by se i říct s ospravedlňováním, homosexuality. Často se v těchto publikacích také setkáváme i s politicko-sociálním způsobem argumentace.

Původní Freudovy představy o psychosexuálním vývoji člověka zdůrazňovaly roli otce. Ale poté, co se především z řad psychoanalytiček ozval protest proti jeho nedostatečnému ocenění role matky v předoidipovské fázi, byl Freud ve

svých 75 letech schopen svůj názor revidovat. V roce 1931 v práci o ženské sexualitě píše: (s.S.XIV,404)

"Preoidipovská fáze života ženy nabývá významu, jež jsme jí až dosud nepřipisovali. - *a dále* - Všech očekávání úplné paralelnosti mezi mužským a ženským sexuálním vývojem jsme se již dávno vzdali."

Mezitím je ale jasné, že význam matky pro psychosexuální vývoj ženy preoidipovskou fází nekončí a že ženská identita se váže v první řadě na matku.

V 90-tých letech řada autorů rozšířila aktuální debatu o ženskosti o dosud opomíjené explicitně erotické, to znamená homosexuální, aspekty vztahu mezi matkou a dcerou a tematizovala rannou lásku mezi matkou a dcerou jako základ pro vytváření ženských reprezentací self. Podle těchto teorií je pro vývoj ženy velmi důležitý tak zvaný negativní oidipovský komplex.

To znamená, že děvče touží po matce a nenávidí otce. Tedy opak tak zvaného pozitivního oidipovského komplexu u ženy, kdy dívka touží po otci a nenávidí matku. Možná se vám zdají slova "nenávidí" a "touží" přehnaná. Chtěla bych proto připomenout, že tyto výrazy označují v rámci psychoanalytické teorie především nevědomé pocity touhy po intenzivním a v rámci dětských představ i sexuálním vztahu s jedním s rodičů a rovněž tak především nevědomé pocity odmítání rodiče druhého.

Ve snaze zdůraznit, že sexuální vývoj ženy je odlišný od vývoje muže, se objevuje v literatuře o ženské sexualitě a homosexualitě vedle termínu "negativní oidipovský komplex" i pojem "lesbický komplex", kterým se autoři snaží vyjádřit sexuální lásku dcery k matce.

Ve své práci Klinické poznámky k ženské homosexualitě z roku 1993 popírá Mechthild Zeul na základě vlastní terapeutické zkušenosti mužskou neboli falickou identifikaci své homosexuální pacientky. Domnívá se, že dívka touží po matce aniž by se identifikovala s otcem a že v jejích pozdějších vztazích k ženám se staví k partnerce ne jako muž, nýbrž jako žena. Podle ní slouží identifikace s otcem obraně proti přání a proti strachu před ženskou identifikací. Autorka také popírá všeobecnou nenávist homosexuálních žen vůči matce.

Eva-Sabine Poluda-Korte dochází ve své práci z roku 2000 k závěru, že homosexuální ženy, které byly u ní nebo u jiných psychoanalytiků v terapii vykazovaly velmi různé psychické stavy od neuróz po psychózy. Tvrdí, že nenašla žádné specifikum ani pro homosexuální vývoj, ani pro určitý moment během sexuálního vývoje, který by byl pro vznik homosexuální orientace rozhodující. Zdá se jí, že ženská homosexualita, nepřipadá určité skupině psychických struktur. Jinými slovy řečeno, že volba sexuálního objektu stejného nebo opačného pohlaví není žádným kriteriem, které by bylo typické pro určitou

skupinu žen. V průběhu jejích studií jí připadalo jako nejvíce charakteristické, že homosexuální volba objektu je spojena s protestem vůči společnosti a přáním dokázat, že je možný i nekonformní způsob sexuality. Sama ale přiznává, že tento protest může být i sekundární reakcí na primární odmítavý postoj společnosti.

Také Christa Rohde-Dachser zastává ve své práci o ženské homosexualitě názor, že homosexualita jako jasně stanovená a vyhraničená forma osobnosti neexistuje. Podle ní se vyskytuje mnoho forem a způsobů homosexuálního chování zřejmě nejrůznějšího původu. Je přesvědčená, že právě proto se nemůže podařit formulovat psychoanalytickou teorii o ženské homosexualitě. Podle ní může homosexualita, stejně jako heterosexualita, v lidském životě zastávat nejrůznější funkce jak ve smyslu uspokojení, tak i přežití.

Ráda bych ještě řekla pár slov o mých zkušenostech. Během mé psychoanalytické praxe bylo u mě v terapii několik homosexuálních a několik bisexuálních žen. Vyhledávaly léčení z různých důvodů, ale nikdy tím nebyla jejich sexuální orientace. V analýze šlo často o konflikty s rodinou a se společností kvůli homosexualitě, ale žádná homosexuální žena nevyslovila vážně přání být heterosexuální. Během analýzy se často duševní stav mých pacientek zlepšil. Zbavily se těžkých depresí, staly jistější a sebevědomější a často se také cítily lépe se svými partnerkami. Bisexuální ženy, přesněji řečeno heterosexuální ženy, které měly i homosexuální zkušenost, začaly lépe vycházet s partnery, ale ženy, které byly jednoznačně homosexuální, ty se heterosexuální nestaly. Nikdy jsem se nesnažila léčit "tu homosexualitu", ale je pravda, že jsem si řadu let myslela, že spolu s dalším vývojem a rozvojem osobnosti mých homosexuálních pacientek se jim otevře vnitřní možnost navázat heterosexuální milostný vztah. Musím ale říct, že se tak nikdy nestalo.

Na závěr bych se chtěla ještě vrátit k již zmíněným otázkám.

Je homosexualita vrozená a nebo způsobená vnějšími vlivy?

a

Je homosexualita jedna z možných normálních sexuálních orientací a nebo se jedná o patologickou úchylku?

Dnes už víme, že genetické vybavení zdravého lidského embrya je od počátku ženské nebo mužské. Člověk tedy není z biologického hlediska bisexuální. Jsem ale přesvědčená, že má vrozenou schopnost za určitých podmínek i k homosexuální volbě objektu. Tato schopnost je pravděpodobně u různých jedinců, geneticky podmíněno, různě silně vyvinutá, ale v podstatě je v každém z nás. Heterosexuální volba objektu je myslím výhodnější, už i s ohledem na zachování rodu. Myslím, ale že sexuální pud je tak silný, že v každém případě

usiluje o uspokojení a hledá možný objekt. Když z nějakého důvodu, ať vnějšího nebo vnitřního, vědomého nebo nevědomého, volba heterosexuálního objektu není možná, zvolíme homosexuální objekt. Podle mého názoru, není homosexuální volba partnera nebo partnerky patologická úchylka, nýbrž normální reakce za určitých podmínek. Genetické faktory neboli vrozené dispozice při tom hrají jistě významnou roli, ale rozhodující jsou podle mne vnější vlivy, kterým je žena za svého vývoje vystavena ať už na vědomé nebo nevědomé úrovni. Homosexuální respektive heterosexuální volba objektu je pravděpodobně do té míry uspokojivá a stabilní, že většina lidí u jednoho způsobu sexuality celý život zůstane.

Zbývá ještě třetí otázka:

Proč je homosexualita některými společenskými systémy, ideologiemi a náboženstvími sankcionovaná a zakazovaná?

Častým odůvodněním je, že je to proti přírodě a že kdyby byli všichni homosexuální, že by lidstvo vymřelo. Jsem přesvědčena, že to není ten hlavní důvod. Myslím, že hlavním motivem je nevědomý strach před vlastními potlačenými pocity, city a přáními, pro které homosexuální jedinci představují svým způsobem pokušení.